

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه علوم قرآن و حدیث

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: علوم قرآن و حدیث

عنوان:

نقد و بررسی ساختار هندسی سوره‌ها

با محوریت سوره محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

استاد راهنما

دکتر محمد رضوی

استاد مشاور

دکتر امیر توحیدی

نگارش

فهیمة گرجی

زمستان ۱۳۹۰

تقدیم به:

تقدیم به وجود عرشى وملكوتى ولى الله الأعظم، قطب عالم وجود، سماء جود، یگانه شرف موجود جبل المتین وصل وعروة الوثقى نیل به دیارالهی حضرت مولى الموحدين امیرالمؤمنین على بن ابیطالب عليه السلام و گوهردرخشان صدف هستی خلف صالح، امام ناظر منتظر، بقية الله الاعظم حضرت حجه بن الحسن روحى و ارواح العالمین لتراب مقدمه الفداء.

سپاس‌گزاری

با سپاس به محضر فرزنانگان طریق ادب، پویندگان حقیقت علوی، یاری دهندگان طریقت مهدوی استادان گرانمایه ای که با وزش نسیمی از دریای علم و معرفت خویش وجود تشنه ام را حیات بخشیدند. به ویژه استادگرامی جناب آقای دکتر رضوی که ضمن پیشنهاد موضوع، مسئولیت راهنمایی پایان نامه ام را پذیرفتند و دیگر استادفاضل و اندیشمند جناب آقای دکتر توحیدی که در تنگناهای دشوار این راه پر فراز و نشیب با شکیبایی تمام راهنمایم بوده و همچون پدری مهربان و ناصحی مشفق، در غنای علمی این مجموعه سهم به سزایی داشته اند. اینک بر خود فرض می‌دانم مراتب تشکر و امتنان خویش را ابراز نموده و از خداوند رحمان برایشان سلامتی و توفیقات روز افزون مسئلت می‌نمایم.

تقدیم به:

پدر و مادر عزیزم که وجودم را پروراندند و عشق ولایت اهل بیت علیهم السلام را با هستی ام عجین کردند. به راستی زندگی را مدیون آنانم که همواره خواهان ترقی و سعادت بودند و دعای خیرشان را بدرقه را هم نمودند تا موفقیت رهین تلاشم شود. اینک دستان پرمهرشان را بوسه باران سپاس می نمایم تا امید را هم بمانند و تکیه گاه نگاهم باشند.

و با تشکر از همسر ارجمندم که همواره در این مسیر یار و یاورم بوده و قدردانی از فرزندانم امیر حسین عزیز و ملیکای نازنین، که در این مدت و در این امر خطیر صبورانه مرا همراهی نمودند. از خداوند مَنان برای این عزیزان سلامتی و خیر و برکت و توفیقات روز افزون مسئلت می نمایم.

باسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب **فهیمة گرجی** دانشجوی کارشناسی ارشد رشته علوم قرآن و حدیث با شماره دانشجویی ۸۷۰۸۴۹۱۰۱۰۰ اعلام می‌نمایم که کلیه مطالب مندرج در این پایان نامه با عنوان نقد و بررسی ساختار هندسی سوره های قرآن با محوریت سوره محمد ص حاصل کار پژوهشی خود بوده و چنانچه دستاوردهای پژوهشی دیگران را مورد استفاده قرار داده باشم، طبق ضوابط و رویه‌های جاری، آن را ارجاع داده و در فهرست منابع و مأخذ ذکر نموده‌ام. علاوه بر آن تأکید می‌نمایم که این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم‌سطح، پایین‌تر یا بالاتر ارائه نشده و چنانچه در هر زمان خلاف آن ثابت شود، بدین وسیله متعهد می‌شوم در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام توسط دانشگاه، بدون کوچک‌ترین اعتراض آن را بپذیرم.

تاریخ و امضا

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۸۹/۱۱/۲۰

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم فهیمه گرجی از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره

۱۹/۱۲ به حروف نوزده و دوازده صدم و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضای استاد راهنما

بسمه تعالی

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

دانشکده: ادبیات و علوم انسانی

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد واحد: ۱۰۱
کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۴۰۵۸۹۱۰۱۳	
عنوان پایان نامه: نقد و بررسی ساختار هندسی سوره های قرآن با محوریت سوره محمد ﷺ	
نام و نام خانوادگی دانشجو: فهیمه گرجی	تاریخ شروع پایان نامه: ۱۳۸۹/۷/۱۰
شماره دانشجویی: ۸۷۰۸۴۹۱۰۱۰۰	تاریخ اتمام پایان نامه: ۱۳۸۹/۱۱/۲۰
رشته تحصیلی: علوم قرآن و حدیث	
استاد / استادان راهنما: جناب آقای دکتر محمد رضوی	
استاد / استادان مشاور: جناب آقای دکتر امیر توحیدی	
آدرس: تهران، میدان شهدا، خیابان ۱۷ شهریور شمالی، کوچه پوریان، پلاک ۱۶ طبقه دوم ۳۳۷۸۷۲۲۱-۰۲۱	
<p>چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):</p> <p>ساختار هندسی یا انسجام موجود در سوره های قرآن، یافته ای نو در تفسیر نگاری عصر ما و یک از مباحث پر نزاع در تفسیر قرآن است. در این نظریه مفسر می کوشد تا یکپارچگی و انسجام محتوایی میان آیات یک سوره را نشان دهد. بعضی قرآن پژوهان معاصر معتقدند، در پس تنوع و پراکندگی ظاهری در سوره های قرآن یک غرض و موضوع واحدی نهفته است و در بین همه آیات یک سوره رابطه ای نا گسستگی بر قرار است. اما تعدد موضوعاتی که به عنوان هدف یک سوره پیشنهاد شده از یک سو و فقدان معیار اطمینان بخش برای رسیدن به هدف مشترک برای یک سوره از سوی دیگر موجب شده که نظریه ساختار از مهمترین عامل برای کشف غرض سوره ها غافل باشد. زیرا تنها با تدبیر در آیات قرآن و تفکر در کلام نورانی اهل بیت (علیهم السلام) می توان به غرض اصلی سوره ها و ساختار هندسی آنها دست، یافت. در این مقاله بنا داریم نظریه ساختار هندسی سوره ها را از زاویه تأویل بررسی کنیم. از مزایای ساختار هندسی تأویلی این است که قابلیت تطبیق در تمامی سوره ها را دارد. این نوشتار در صدد جمع بندی اجمالی مباحث مطروحه در زمینه ساختار هندسی سوره ها و طرح راهکاری مطمئن است که می تواند به حل اختلافات تفسیری از طریق تأویل، و کشف هدف یک سوره منتهی شود و نگارنده در صدد پاسخ به این سوال است که آیا روایت (آیه فینا و آیه فی عدونا) که توسط اهل بیت (علیهم السلام) به عنوان هدف سوره محمد ﷺ معین شده، در این سوره قابل دفاع می باشد؟ با بررسی آیات سوره محمد ﷺ در یافتیم که آنچه توسط اهل بیت (علیهم السلام) به عنوان هدف سوره ترسیم شده (آیه فینا و آیه فی عدونا) در آیات سوره محمد ﷺ تحقق پیدا کرده است.</p>	

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است تاریخ و امضا:
 مناسب نیست

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مطلع.....
۳	مقدمه.....
۱۰	فصل اول: کلیات.....
۱۱	۱-۱. طرح مسئله.....
۱۲	۲-۱. ضرورت تحقیق.....
۱۲	۳-۱. سوالات تحقیق.....
۱۳	۴-۱. فرضیه ها.....
۱۳	۵-۱. اهداف تحقیق.....
۱۳	۶-۱. پیشینه تحقیق.....
۱۵	۷-۱. روش تحقیق.....
۱۵	۸-۱. قلمرو تحقیق.....
۱۶	۹-۱. مراحل تحقیق (چارچوب).....
۱۷	۱۰-۱. کلید واژگان.....
۱۸	فصل دوم.....
۱۹	۱-۲. پیش درآمد.....
۱۹	۲-۲. تعریف نظریه ساختار هندسی.....
۲۰	۳-۲. نظرات موافقان ساختار هندسی.....
۲۴	۴-۲. نظریه ساختار هندسی پاسخی به متشرقان و شبهه پراکنان.....
۳۵	فصل سوم.....
۳۶	۱-۳. مختصات و فضیلت سوره محمد.....
۳۸	۲-۳. نمودار اجمالی تاویل آیات سوره محمد ﷺ.....

۳۹	۳-۳. بررسی ساختار هندسی آیات سوره محمد ﷺ
۱۵۸	۳-۴. نمودار آیات به سبک درختی
۱۶۰	۳-۵. نمودار مفردات سوره محمد ﷺ
۱۶۱	۳-۶. نتیجه گیری
۱۶۲	۳-۷. پیشنهادات
۱۶۳	منابع و مأخذ
۱۷۰	چکیده انگلیسی

مطلع

«الحمد لله الذي هداني للإيمان قبل ان اعرف شكر الامتنان»^۱

حمدوستایش پروردگاری راسزاست که مرابه ایمان هدایت کردپیش ازآنکه شکراین لطف را بشناسم.

و درود بر آن مصطفای دار وجود که از مقام «محمّدت» الهی صادر و از نام «حمید» حق ساطع شد، در عالم جبروت «محمود» و در سرای ملکوت «احمد» و به دار ملک «محمّد ﷺ» نام گرفت.

بنام او که پیامش مفتاح فتوح است و سلام او در وقت صباح، مؤمنان را صبوح و سلام و درود بر امیر مؤمنان علی بن ابیطالب علیه السلام، بزرگ آیتی که نور صراط مستقیم وجودش، حبل المتین وصل و عروة الوثقی نیل به دیار الهی گردید. او که ولایت حقّه اش کمال دین و تمام نعمت پروردگار است.

«الحمد لله الذي جعل كمال دينه و تمام نعمته بولاية علي بن ابیطالب عليه السلام»

بار پروردگارا اگر رحمت بی پایان تو با توفیقی نیکو از همان ابتدا شامل حال من نبود چه کسی می توانست راهنمای من بسوی تو در این راه روشن باشد.^۲

«والله يهدى من يشاء إلى صراطٍ مُستقيم»^۳

^۱ مفاتیح الجنان / مناجات عرفه ابا عبدالله الحسين عليه السلام

^۲ همان / مناجات صباح امیر المومنین عليه السلام

^۳ البقره / ۲۱۳

اما نباید از این نکته غفلت کرد که در برابر لشکر ایمان و هدایت، لشکر کفر و ضلالت، و در برابر جنود عقل و جنود حق، جنود جهل و جنود شیطان دام گسترانیده است. و چگونه ای آفریدگار حکیم حق حمد و ثنایت را ادا کنیم که تو دل‌های ما را بسوی معرفت هدایت نمودی، پس از تو می‌خواهیم:

«اللّٰهُمَّ مَا عَرَفْتَنَا مِنَ الْحَقِّ فَحَمَلْنَاهُ وَمَا قَصَرْنَا عَنْهُ فَبَلِّغْنَاهُ»^۱

خداوند آنچه از حق به ما شناساندی توفیق حمل آن را نیز عنایت کن و آنچه را در رسیدن به آن کوتاهی کردیم، ما را به آن برسان.

و اینک ای پروردگار مهربان! با توسل و تمسک به اسمای حسنایت، رو به سوی تو آورده ام و در طی طریق اطاعت و بندگی، تنها و تنها از تو کمک می‌خواهم:

«اللّٰهُمَّ فَاِنِّي اتَّقَرَّبُ اِلَيْكَ بِالْمَحْمَدِيَّةِ الرَّفِيعَةِ وَالْعُلُوِّيَّةِ الْبِيضَاءِ، وَاتَوَجَّهُ

اِلَيْكَ بِهَمَا اِنْ تَعِيذْنِي مِنْ شَرِّ كَذَا وَكَذَا... فَهَبْ لِي يَا اَلٰهِي، مِنْ رَحْمَتِكَ وَ

دَوَامِ تَوْفِيقِكَ مَا تَخْذُهُ سَلْمًا لِلْعُرُوجِ بِهٖ اِلَى رِضْوَانِكَ وَ اَمْنًا بِهٖ مِنْ عِقَابِكَ، يَا

اِرْحَمِ الرَّاحِمِيْنَ»^۲

بار پروردگارا! به راستی که من در پرتو مقام و جایگاه والای محمد ﷺ و طریقت نورانی ولایت علی علیه السلام، آهنگ قرب تو کرده ام و بواسطه این دو، دل را به تو سپرده ام تا مرا از گزند این آن و چنین و چنان در پناه خود گیری؛

پس ای اله من! از رحمت و توفیق همواره ات بر من ارزانی دار، تا همچون نردبانی برای عروج خویش به سوی خشنودیت بگیرم، و در پرتو آن از انتقام و عقاب تو ایمن گردم، ای مهربان ترین مهربانان!

^۱ مفاتیح الجنان / دعای افتتاح

^۲ . صحیفه سجادیه / مناجات ۴۹

مقدمه

کتاب آسمانی قرآن، اقیانوسی است بیکران که غواصان خرد و اندیشه هرگز به اعماق معارف آن راهی ندارند. و معجزه ای شگفت انگیز است که راز جاودانگی اش در گوناگونی اعجاز آن است و از این روست که در همه عصرها، برتری همه جانبه خود را به رخ همه مدعیان کشیده و در عین حال بواسطه ویژگی های خاص و شایستگی های ذاتی و منحصر به فردش در همه دورانها، یکه تاز و بی رقیب، تحدی جسته و همواره پیروز میدان بوده است. اعجازی بی نظیر که بدلیل قابلیت تفسیرپذیری و تأویل پذیری گسترده آیات پرمحتوایش، می تواند در همه زمانها پاسخگوی نیازهای مادی و معنوی انسانها و راهگشای بشریت بسوی سعادت و کمال باشد:

«إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمٌ^۱»

مسلماً این قرآن به آنچه که آن درست تر و شایسته تر است راهنمایی می کند. و البته کمال شایسته بشر، گردن نهادن در طریق بندگی و سرفروود آوردن و تسلیم شدن در برابر امر ولایت است. «عن ابی جعفر علیه السلام: «يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمٌ قَالَ: يَهْدِي إِلَى الْوَلَايَةِ^۲» اما از جمله آیات روشنگر این مصحف شریف که هم در حیطة تفسیر و هم در تأویل بسیار بحث برانگیز و در خود تأمل و تدبیر است، آیه ۶۵ سوره ذاریات است که در این آیه به فلسفه خلقت جن و انس اشاره گردیده است:

^۱. الاسراء / ۹

^۲. بحار الانوار ج ۷، ص ۱۲۰ / تفسیر عیاشی ج ۲، ص ۲۸۳

«وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ» و جن و انس را نیافریدم مگر برای اینکه مرا عبودیت و بندگی کنند. حضرت ابا عبد الله الحسین علیه السلام در این باره فرمودند: «ما خلق العباد الا ليعرفون^۱» خداوند بندگان را خلق نکرد مگر برای اینکه به معرفت او نائل شوند و بشر جز اظهار عجز و درماندگی راهی بسوی معرفت پروردگار ندارد:

«و عجزت العقول عن ادراك كنه جمالك وانحسرك الابصار دون النظرالى سبحات

وجهك ولم تجعل للخلق طريق الى معرفتك الا بالعجز عن معرفتك^۲»

و خرد ها از درک ژرفای جمالت ناتوان است و دیده ها از تماشای بزرگیهای وجهت درمانده است و برای خلق راهی بسوی شناسایی و معرفت جز عجز و ناتوانی از شناختت قرار نداده ای.

اما «معرفه الله» که خلقت براساس آن پدیدار گشته چگونه حاصل می شود؟

حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام، در حدیثی نورانی، حقیقت معرفه الله را اینگونه تبیین فرمودند:

«ان الله ما خلق العباد الا ليعرفوه، فاذا عرفوه عبدوه و اذا عبدوه استغنوا بعبادته عن

عبادة من سواه. فقام رجل وقال: بابي انت وامی یابن رسول الله! ما معرفة الله؟ فقال علیه السلام:

معرفة اهل كل زمان امامهم^۳»

بدون شک خداوند بندگان را خلق نکرد مگر برای اینکه به شناخت و معرفت او نائل شوند و هنگامی او را شناختند، او را پرستش و بندگی می کنند و هنگامی که او را بندگی می کنند از پرستش غیر او بی نیاز می شوند. پس مردی بپاخواست و گفت: پدر و ماردم به فدایت یا رسول الله! معرفه الله چیست؟ امام فرمودند: معرفه و شناخت اهل زمانی نسبت به امامشان. البته از این نکته نیز نباید غافل بود که معرفت اهل بیت علیهم السلام و عبارتی معرفه امام، امری است صعب و مستصعب دست نیافتنی. چرا که خداوند شأن آن ذوات مقدسه را اسرار عالم هستی و محور کائنات قرار داده است.

۱. بحار الانوار ج ۳۵، ص ۷۰

۲. بحار الانوار ج ۲۵، ص ۱۷۱

۳. بحار الانوار ج ۳۵، ص ۷۰

«و هل يعرف او يوصف او يعلم اوفيهم اويدرك اويملك شأن من هو نقطة الكائنات و قطب الدائرات و سر الممكنات و شعاع جلال الكبرياء و شرف الارض السماء»^۱

آشناخته می شود یا توصیف می گردد و یادانسته و فهمیده می شود و یا قابل ادراک و دسترسی است مقام کسی که نقطه مرکزی عالم هستی و محور منظومه ها و رازنهان پدیدآیندگان و پرتو عظمت کبریایی خداوند و سبب شرف و بزرگی زمین و آسمان است.

و بر همین اساس ملاحظه می شود که خداوند عزوجل، شأن اهل بیت علیهم السلام را نه تنها محور و مدار تمام عالم هستی، قرار داده بلکه ولایت حقه آنها را قطب قرآن و محور همه کتابهای آسمانی گذشته قرار داده است. چنانکه امام صادق علیه السلام فرمودند:

«ان الله عزوجل جعل ولايتنا اهل البيت قطب القرآن و قطب جميع الكتب، عليها يستدير محكم القرآن و بها نوهت الكتب و يستبين الايمان»^۲

خداوند عزوجل ولایت ما اهل بیت علیهم السلام را قطب قرآن قرار داد، و محور جمیع کتابهای آسمانی نیز پذیرش ولایت اهل علیهم السلام است. محکمت قرآن بر محور ولایت دور می زند، و به سوی آن کتب آسمانی گذشته دعوت نموده و ایمان تبیین گردیده است. کتاب جمله انبیاء حکایت علی بود.

از این رو می توان ادعا کرد که طراحی خلقت در مسیری کاملاً هماهنگ با ساختار کتاب آسمانی قرار گرفته بگونه ای که این کتاب تبیین گر فلسفه خلقت و کمال آفرینش باشد و این وحدت منسجم موضوعی نه تنها هدف نهایی آفرینش باز گو شده بلکه در سراسر کتاب خدا محوریت یک حقیقت و یک موضوع واحد بچشم می خورد و آن چیزی جز محوریت ولایت و معرفه اهل بیت علیهم السلام بر مدار عرصه گیتی نیست. همانانی که معدن و سرچشمه رسالتند و عظمت وجودشان با هیچ کس و هیچ چیز قابل قیاس نیست.

«نحن اهل البيت لا يقاس بنا احد فينا نزل القرآن و فينا معدن الرسالة»^۳

۱. بحار الانوار ج ۲۵، ص ۱۷۱ ح ۳۹

۲. تفسیر عیاشی ج ۱، ص ۱۶

۳. همان

ما اهل بیت علیهم السلام هیچ کس با ما قابل قیاس نیست نزول قرآن در شأن ماست و معدن و سرچشمه رسالت در ماست.

بر همین اساس است در تفاسیر ملاحظه می شود که ذیل آیه شریفه:

«ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ»^۱

از امام صادق علیه السلام نقل گردیده: «کتاب علی لاریب فیه»^۲ : حقیقت کتاب خدا امیر المؤمنین علیه السلام است که هیچ شکی در آن نیست. هیچ استبعادی ندارد اینگونه استنباط شود که خبر و گزارشی از حقایق و اسرار عالم وجود با عنوان «نبا عظیم» بر سماء دنیا فرود آمده و بر قلب نبی اکرم آن گزارشگر بزرگ هستی نازل شده بگونه ای که ظاهر الفاظ این گزارش در سطح تنزیل تحت عنوان «الکتاب» یا «قرآن» ارائه گردیده و در عین حال روح و بطن و تأویل آن «نبا عظیم»، انعکاس دهنده تنها قطره ای از دریای فضائل بیکران مقام عظمای ولایت حضرت علی عالی عمرانی علیه السلام باشد. آنگونه که پیامبر درخطابه غدیربه آن اشاره فرمودند:

«معاشر الناس! انّ فضائل علی بن ابیطالب علیه السلام عندالله عزوجلّ و قد انزلها فی

القرآن اکثرمن احصیها فی مقام واحد فمن انبأکم بها و عرفها فصدّقوه»^۳

ای مردم! بدون شک فضائل علی بن ابیطالب علیه السلام نزد خداوند که آن را در قرآن نازل فرموده بیش از آن است که در یک مجلس بتوانم آن را بازگو نمایم پس هر کس آن فضائل را برای شما گزارش نمود و او را به شما معرفی کرد او را تصدیق نمایید. شیخ طوسی در تهذیب بنقل از امام صادق علیه السلام روایت نموده:

پس از آنکه فضائل روز غدیر و دعا کردن در آن روز توسط آن حضرت ذکر گردید، سپس بخشی از دعای آن روز را چنین خواند:

خدایا! توشاهد و گواه باش که امام هدایت کننده و ارشاد دهنده و ره یافته، امیر

المؤمنین علی علیه السلام است که در کتابت از او یاد کرده ای و فرموده ای: «وَإِنَّهُ فِي أُمَّ

^۱ البقره / ۲

^۲ تفسیر عیاشی ج ۱، ص ۲۶

^۳ احتجاج ج ۱، ص ۱۵۹

^۴ تهذیب ج ۳، ص ۱۴۵، ح ۳

الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِّي حَكِيمٌ^۱» بی تردید آن در اصل کتاب که نزد ماست بلند مرتبه و حکمت آمیز است.

در تأویل این آیه در حدیث دیگری از امام صادق علیه السلام نقل گردید که:
منظور از این آیه علی بن ابیطالب علیه السلام است.^۲ بنابراین تا این بخش کلام با استعانت از آیات وحی و گفتار نورانی حضرات معصومین علیهم السلام، تبیین گردید که اصل کتاب خدا، امیرالمؤمنین علیه السلام است و قرآن معرفی شأن امام است هم او که معدن تنزیل و معنای تأویل است. اگر قصد کنکاش در آیات قرآن را داشته باشیم برای یافتن تناسب و ارتباط آیات قرآن در خلال یک سوره و یا ارتباط سوره با سوره های دیگر باید ظاهر آیات قرآن را مورد بررسی و مذاقه قرار دهیم. پژوهشگران متقدم برای کشف هدف و ساختار هندسی یک سوره به تحقیقات وسیعی پرداخته و هر یک با بیان ادله خویش به نفی یا اثبات نظریه ساختار هندسی سوره های قرآن پرداخته اند که البته پیرامون نظر موافقان و مخالفان نظریه ساختار در فصول آینده اشاره خواهد شد اما آنچه که این مقدمه بدان اشاره دارد این است که:

این پژوهشگران قرآنی، چه موافقین و چه مخالفین این نظریه، آنگاه که خود را در جایگاه یک اندیشمند و صاحب نظر در مسائل قرآنی قرار می دهند و به طرح مسأله و بیان ادله در حوزه مباحث مرتبط با کتاب خدا می پردازند گویا از این نکته اساسی عمیقاً غفلت ورزیده اند که امام صادق علیه السلام فرمودند:

«إذا اردت العلم الصحيح فعندنا اهل البيت^۳»

هرگاه اراده دریافت علم صحیح را نمودید، آن نزد ما اهل بیت علیهم السلام یافت می شود.
حال سوال اینجاست، آیا برای فهم بهتر قرآن، برای کشف و آگاهی نسبت به اغراض و اهداف سوره های قرآن، آگاهی از ساختار هندسی ترسیم شده در سراسر قرآن، نباید به سراغ مترجمان، مفسران و معلمان حقیقی قرآن برویم. هم آنان که «من خوطب به» بوده و

^۱ زخرف / ۴

^۲ تأویل الآيات ج ۲، ص ۵۲۲، ح ۳

^۳ بحار الانوار ج ۲۶، ص ۴۰۴

مخاطبان اصلی قرآن هستند و کتاب خدا در معرفی و بیان شأن والای آنها نازل شده حتی اگر آیات قرآن به گونه ای باشد که در ظاهر بتوان آنها را بصورت ثلث یا ربع تقسیم نمود.

چنانچه امیر المؤمنین علیه السلام که فرمودند:

«ان ثلثی القرآن فینا و فی شیعتنا فما کان من خیر فلنا و شیعتنا و الثلث الباقی

اشرکنا فیہ الناس فما کان من شر فلعدونا»^۱

بدون شک ۲/۳ قرآن درباره ماست و درباره شیعیان ماست. پس آنچه از خیر در قرآن آمده برای ما و شیعیان ماست. و ۱/۳ باقی مانده، همه مردم در آن باماشریکند و آنچه از شر در قرآن بیان گردیده، پس از آن دشمنان ماست.

گویا اهل بیت علیهم السلام قصد دارند یادآوری کنند که اصل و محور کتاب خدا ما هستیم بعبارتی اصل هر خیر هستیم «نَحْنُ أَصْلُ كُلِّ خَيْرٍ»^۲ حتی آنجا که از اشرار سخن می گوید، چون آنان با ما که حجت خدا و محور و مدار کائنات هستیم دشمنی می کنند، خداوند درباره عذاب آنها هشدار داده است پس باز محوریت قرآن با اهل بیت علیهم السلام است.

اگر با نگرشی وسیعتر و عمیق تر آیات قرآن مورد بررسی قرار گیرد ملاحظه می شود در ظاهر آیات، اموری متنوع و متکثر از قبیل امر به معروفها و نهی از منکرها، بیان احکام و شرایع ... بچشم می خورد و بنظر می رسد، یافتن ارتباط و وجه تناسب حاکم در بین آیات یک سوره بسیار دشوار است اما در بطن همه آیات برای مدعیان سطحی نگر قرآن از جانب خداوند تأکیدی قاطعانه بچشم می خورد و به پیامبر امر می کند، که آن حقیقت را به گوش اهل عالم برساند: حضرت حق در کریمه مبارکه می فرماید:

«قُلْ إِنَّمَا أَعْطُكُمْ بِوَاحِدَةٍ»^۳ ای پیامبر بگو فقط و فقط شما را به یک حقیقت پند می دهم و

سفارش می کنم.

در مورد این آیه از امام باقر علیه السلام سؤال شد و امام فرمودند:

^۱ مرآة الانوار ص ۱۳

^۲ تأویل الآیات ص ۲۲

^۳ السبأ / ۴۶

«انما اعظکم بولاية علی علیه السلام هی الواحدة التي قال الله تبارک و تعالی : انما اعظکم بواحدة»^۱

فقط شما را به ولایت علی علیه السلام توصیه و سفارش می کنم این است همان یگانه پندی که خداوند تعالی درباره اش فرمود: فقط شما را به یک نکته سفارش می کنم. پس چه شایسته است این توصیف که: تمام آیه قرآن همین است، فقط حیدر امیر المؤمنین علیه السلام است.

بنابراین هر کسی قرآن تلاوت می کند در حقیقت مدح مولا را قرائت می کند. چرا که حقیقت و بطن کتاب خدا و قرآن ناطق شانی جز امیر المؤمنین علیه السلام و ائمه معصومین علیهم السلام نمی باشد. پس اگر بخواهیم با رویکرد مذکور، به بررسی و تبیین ساختار هندسی سوره های قرآن پردازیم، با استمداد از کلام گهربار معصومین علیهم السلام، به روشنی هر چه تمامتر، می توانیم ساختار را تبیین نمائیم.

به راستی اگر نظریه ساختار هندسی تاویلی در تمامی سوره های قرآن اثبات شود سیمای پر فروغ آن زنگار شبهات را می زداید و آثار و برکات آن در همه مباحث قرآنی و تفسیری آشکار می شود و همه قرآن پژوهان را به تحسین و امتداد می دارد.

به امید آنکه با اجرای این سبک در تمام قرآن بسیاری از شبهه پراکنی های دشمنان قرآن پاسخ داده شده و نقش بر آب گردد. امیدوارم تلاش اندک اینجانب در زمره خدمات قرآنی، قرآن پژوهان محسوب گردد.

«والله ولی التوفیق والحمد لله رب العالمین»

فهمه گرجی - بهمن ۸۹

^۱ اصول کافی ج ۲، کتاب الحجۃ ص ۳۸۷ حدیث ۴۱

فصل اول

کلیات

طرح مسئله

ضرورت تحقیق

سوالات تحقیق

فرضیه های تحقیق

اهداف تحقیق

پیشینه تحقیق

روش تحقیق

قلمرو تحقیق

مراحل تحقیق (چهارچوب)

کلید واژگان